

Történész, szociológus, főiskolai tanár

Miskolci Egyetem BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete

Dr. habil. Udvarvölgyi Zsolt András, PhD

Felicián atya tárlat a nagymágocsi helytörténeti gyűjteményben^{1,2}

Neubauer József (1913-1998) római katolikus pap, kapucinus rendi szerzetes (OFM Cap.), azaz, ahogy Nagymágocson, a környéken, továbbá a rendjében mindenki ismerte, Felicián atya életéről már többen írtak³, köztük e sorok szerzője is⁴. A Csongrád-Csanád vármegyei Nagymágocs nagyközség példás módon állított emléket egykori, - túlzás nélkül állítható, hogy - legendás életű, különc, széles látókörű és nagyformátumú papjának. A pontosan 20 éve nyílt⁵ nagymágocsi helytörténeti gyűjtemény 2005-ben felvette a nevét is, és jelenleg „Felicián Atya Helytörténeti Gyűjtemény” néven ismert.

Felicián atya 110 éve, 1913-ban született és 25 éve, 1998-ban tért meg Teremtőjéhez. 1943. július 27-én, pontosan 80 éve érkezett meg Nagymágocsra.⁶ Ez a hármas, kerek évforduló adta az apropót, hogy röviden ismertessem az életéről és munkásságól rendezett tárlatot, amely a nagyközségben, az Atyáról elnevezett helytörténeti gyűjteményben volt megtekinthető. Bár a gyűjtemény jelenleg felújítás és átrendezés miatt, sajnos régóta zárva

¹ A kiállítás ma már, 2024-ben nem látogatható Nagymágocson. – a szerk.

² Az egykori kiállításról készült fotók a publikáció végén, a függelékben megtekinthetők.

³ Dési József: *Felicián atya*. in: Blaskó Jánosné – Bodrits István szerk.: Nagymágocs. Fejezetek a község történetéből. 1. Nagymágocs, Nagyközségi Könyvtár, Nagymágocs, 1992, 53-59.

Dóczy Jusztina: *Száz éve született Felicián atya*. in: Nagymágocsi Hírmondó (2013) 6-7. sz. 12.

Molnár-Tamás Erika – Mészáros Judit – Varga Ferenc: „*Felicián atya*” c. *ünnepi műsor*. Elhangzott a Felicián atya születésének 100. évfordulóján rendezett ünnepségen. Nagymágocs, Petőfi Művelődési Központ, 2013.

Vörös Gabriella: *Felicián atya (1913-1998)* in: Móra Ferenc Múzeum Évkönyve: Studia Archaeologica IV. (1998). 303-304. Letölthető:

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_CSON_EK_Sa_04/?query=SZO&pg=309&layout=s

Zomborinén Öze Edit: *Felicián atya ma is keresi a lelkeket*. Szakdolgozat. Szeged, Gál Ferenc Egyetem, Teológiai Kar, Hittanár-Nevelőtanár MA, Levelező szak, 2020. (Felicián atya életéről szóló bővebb szakirodalom a szakdolgozat bibliográfiájában található.)

⁴ Udvarvölgyi Zsolt: *Neubauer József Felicián, kapucinus szerzetes élete és tevékenysége*. in: Fehér Ágota – Mészáros László: „...In quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi” A nevelési értékek és a tudás szerepe a keresztény pedagógiában. Vác, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, 2018, 304-317.

⁵ Az írás 2023-ban készült.

⁶ Az írás 2023-ban készült.

tart, de a Felicián atya tárlat megmaradt a falakon és a vitrinekben, és remélhetőleg az egész épület hamarosan ismét megnyitja majd kapuit az érdeklődők előtt.

2002-2003 folyamán Nagymágocs nagyközség megbízásából Dr. Mód László néprajzkutató-muzeológus, egyetemi adjunktus és a szentesi Koszta József Múzeum munkatársa rendezte, és Vigh László főrestaurátor kivitelezte az egész kiállítást. A kiállított tárgyak gyűjtésében sokan közreműködtek, köztük Dóczi Jusztina helytörténész, író, újságíró, a község díszpolgára érdemel elsőként említést, aki mind a mai napig szívén viseli a gyűjtemény, különösen az „Iparosok Udvara” tárlat sorsát, továbbá fáradhatatlanul végzi, immáron nyolc kötettel, ill. számos tanulmánnyal és cikkel a háta mögött, Nagymágocs múltjának, ill. a neves mágocsiak életének és munkásságának a megörökítését. Természetesen meg kell említeni még Dr. Nyáry Szabó László és a Szegedi Tudományegyetem néprajz szakos hallgatóinak a nevét is, akik szintén hozzájárultak az impozáns kiállítás megteremtéséhez. Sajnos arra nem elég a rendelkezésemre álló terjedelmi keret, hogy minden egyes nagymágocsi vagy környékbeli család nevét megemlítssem, akik egy vagy több használati tárggyal, eszközzel, szerszámmal, dokumentummal, fotóval, - nem egy ízben - komplett iparosi hagyatékokkal gazdagították a gyűjteményt.

Talán nem érdektelen megemlíteni azt sem, hogy a gyűjteménynek és rendezvényközpontnak helyet adó, egykori Károlyi-uradalom „tisztartó házat” 1848-1849-ben építették fel, és a község legrégebbi épülete. A faragással díszített, faoszlopos tornácú ház, amely eredetileg uradalmi tisztartói lakásként funkcionált, pár éve szépen felújították, jelenleg a gyűjtemény átrendezésén, professzionálisabb elhelyezésén és jobb pozicionálásán van a sor, ezért tart zárva a kiállítás.

A Felicián atya tárlat kronologikusan és egyben tematikusan mutatja be az Atya életét és munkásságát. Az első tabló egyből rövid életrajza olvasható, az egyik legközismertebb portréja társaságában:

„Apai nagyapja Magyarország első sodronygyárosa volt. Édesapja, Neubauer József 1910-ben vette feleségül Pánczél Balogh Máriát. Házasságukból született 1913. november 8-án, második gyerekként. Édesapja az első világháborúban elesett. Édesanyja korai halálát követően kilenc évesen teljesen árvaságra jutott. 1920 és 1930 között Debrecenben végezte elemi és középiskolai tanulmányait, majd 1934-ben Máriabesnyőn a kapucinusoknál jelentkezett. Egy év próbaidő elteltével felvették a rendbe. A Szent Bonaventúra Hittudományi Főiskola elvégzése után 1941. június 29-én a budapesti kapucinus templomban szentelték pappá. A háború alatt két évig Móron dolgozott, mint polgári iskolai hittanár és cserkészvezető. 1943. július 27-én, gróf Károlyi Imre temetése napján érkezett

Nagymágocsra. Egyházi feladatai mellett jelentékeny szerepet vállalt az ifjúság tanításában. Bekapcsolódott a KALÁSZ és a KALOT mozgalomba, valamint az Árpádelepi Katolikus Kör munkájába. 1944. október 6-án elhagyta Mágocsot, 1946-ban került vissza. 10-11 éves kora óta érdeklődött az eszperantó nyelv iránt. A debreceni eszperantisták támogatásával jutott el a Cserkész Eszperantó Liga hárshegyi táborába. Szenvedélyesen gyűjtötte a bélyegeket, rendszeresen tartott szakköröket az érdeklődők számára. Országosan elismert filatelistaként tartották számon. Felicián atyát leginkább a régészet érdekelte. Jónéhány leletbejelentés fűződik a nevéhez. Módszeresen rögzítette megfigyeléseit, a régészeti lelőhelyekről rendszeresen készített rajzokat, fényképeket. Figyelemmel kísérte a környéken folyó földmunkákat, melyeknek köszönhetően számos régészeti lelet került elő. Felicián atya jelentette elsőként a székkutasi avar temetőt. A Gödöllő-máriabesnyői Kapucinus Rendházban hunyt el 1998. június 4-én.”

Ezt követően a tablókon és a vitrinekben, zömmel az Atya hagyatékának bemutatásával, nyomon követhető a rögzös életút megannyi stációja. Külön tablót készítettek a családról, a gyermekevekről, magáról a fiatal kapucinus barátról, a mágocsi misszióról, Felicián atyáról, mint népművelőről, cserkésztisztről, színjátékosról, régészről, az eszperantistáról és filatelistáról. A kiállítás rendezői minden részhez egy odaillő idézetet választottak az Atyától. A gyermekeveire például így emlékezett vissza: *„Debrecenben gyerekeskedtem, ott is érettségiztem, a nagy gazdasági válság idején. Szerettem volna tanítónak menni, de a szüleim unszolására otthon maradtam. Állás se nagyon volt, elég gazdagok voltunk, szép örökség várt rám. Csak az érti meg igazán, mi történt velem, aki már átélt hasonlót. Egyik napról a másikra megundorodtam a pénztől, a világi hívságoktól.”* Egyháztörténeti szempontból nagyobb relevanciával bír, hogy magáról a kapucinus rendről miként vélekedett az Atya: *„A rend ötszáz éve alapult, leginkább a ferencesekkel rokonítható. Az egyház könnyűlovasságának is nevezik: mindig és mindenütt bevethető. A kapucinus kódisbarát házról-házra jár, alamizsnát kér. A rendben az alázatosság és az önfegyelem a legfontosabb, a barátok csak eszköznek tekintik egymást és önmagukat a rend kezében.”* Továbbá hogy, miként idézte fel a felvétel útvesztőit: *„...jelentkeztem a franciskánusokhoz. Nem volt elég hely, ekkor határoztam el, hogy kódisbarát leszek. Nagynéném írt egy levelet Máriabesnyőre, a kapucinus-rendi barátok főnökének, Timót atyának, a következő évben már csuhába öltöztem. (...) 1934. augusztus 20-án jelentkeztem, ezt egy nyolcnapos elmélkedési szakasz követte. Külön cellát kaptunk, együtt imádkoztunk, de mindenkinek egyedül kellett döntenie, vállalja-e a teljes alázatot, önmegtagadást: a rendbéli életet. A nyolcadik napon lehúzták rólunk a civil ruhát, csuhát adtak ránk – ezzel el kellett felejtenünk eddigi életünket.”*

A következő tablón látható mágocsi misszió élethosszig tartó küldetésnek bizonyult a szerzetes számára. A megsárgult jegyzetek, okmányok, névsorok, kimutatások elénk tárják a papi hivatás megannyi szeletét, a munka sokrétűségét. Az Atya a negyvenes évektől kezdve valóságos „egyszemélyes kulturális intézményként” is funkcionált a községben és környékén. Népművelőként megszervezte a helyi katolikus ifjúsági szervezeteket, fáradhatatlanul végezte a hívek körében szolgálatát. Így vélekedett ez irányú munkásságáról: *„Itt Nagymágocson semmiféle ifjúsági egyesület nincs megszervezve, a KALOT csak agrár ifjakat szervez – szabálya csak ezeket érinti – így pedig a többi értékes tag kimaradna, ennél fogva szeretnék olyan egyesületet megszervezni, amelyik minden rendű és rangú, nemkülönben korú ifjúságot magába foglalhat.”*

Cserkészisztiként 1942-ben és 1943-ban egy-egy nyári cserkész tábor is vezetett. Bár eleinte messzire vágyódott, afrikai vagy ázsiai misszióba, helyette a Nagyalföld jutott neki, ahol *„lehet, hogy több hitetlent talált, mint ahányra Afrikában akadt volna.”* A kiállításon különösen gazdagon dokumentált a cserkészisztizti múlt: korabeli könyvek, kiadványok, érmék, levelek világítják meg eme nagymúltú ifjúsági szervezet működését és mindennapjait. Talán nem kézenfekvő egy római katolikus szerzetestől, hogy lelkes amatőr színész, rendező és amolyan „mindenes” mecénása, ill. szervezője legyen egy műkedvelő színtársulatnak. Az Atya életéből ez a dimenzió sem hiányozhatott, és nagyon idős mágocsiak talán még emlékezhetnek az általa rendezett színi előadások viharos sikereire, ahol egy emberként tapsolt a falu apraja-nagyja.

A papi hivatáson kívüli életmű lehangsúlyosabb és legkomolyabban vehető része azonban a régészet. Az Atyát különösen érdekelték a régmúlt történetei, a község története, a mágocsi emberek ősei, vallotta, hogy *„ha már Mágocson él, jó lenne tudni, kik éltek itt előtte”*, és feldolgozta a község történetét. Mindig jó kapcsolatban állt a faluban élő Károlyi grófokkal. *„Amikor az öreg grófnő hazalátogatott, mindig engem keresett először. Kaptam tőle ajándékba egy családfát, az szobám egyetlen díszé”*- emlékezett vissza. A régészet iránt szenvedélyesen rajongott, számos lelet, feltárás fűződik a nevéhez. Így nyilatkozott erről:

„A hódmezővásárhelyi és szentesi múzeumok igazgatóival már több évtizede jó a kapcsolatom. Leleteim nagy részét nekik adom, csak néhányat tartok meg, mutatóba. Kapásfalva határában 146 hun sírt találtam, római kori edényekből, pénzekből, avar ékszerekből otthon is rendezhetnék kiállítást. Valahogy ráérzek, mit hol érdemes keresni.” Többször kapott hivatalos megbízást leletmentésre is.

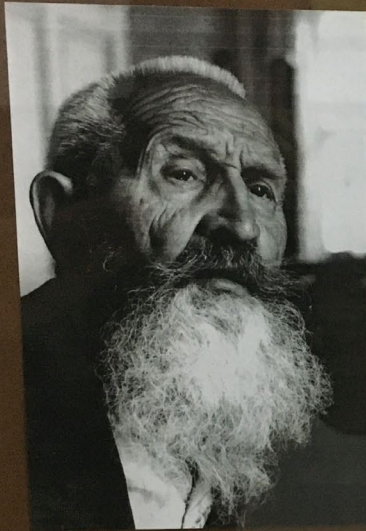
Végezetül a kiállítás talán legszembetűnőbb része az utolsó tábló, amely az elhivatott eszperantista és buzgó filatelista Felcián atyát mutatja be. A szerzetes nyelvtudására,

széleskörű nemzetközi kapcsolatrendszerére alapozva, a legsötétebb ötvenes években, a kommunista elnyomás és a magyar vidéket ért féktelen terror („padláslesöprések”, „kuláklisták”) időszakában is utat talált a külvilág felé. És ezek a külföldről érkező eszperantó kiadványok, bélyegküldemények, talán sok hívő, ill. az Atyával kapcsolatban álló személy, szakköreire járó gyerek számára egy kis üde színfoltot, világosságot jelenhettek eme komor és baljós időszakban. Ugyanis az Atya jószívű, adakozó természetű volt. Szerette megmutatni az érdeklődőknek, a látogatóinak „kincseit”: *„Ha bejön hozzám egy gyerek, soha nem megy el üres kézzel. Kap egy szép bélyeget, egy lepréselt növényt.”*

Sajnos nem ismertem közlő Felicián atyát, ugyanakkor máig előttem van, ócska biciklin tekerő, fekete zakós és nadrágos, madzag öves, fehér inges, nagyszakállú, szemüveges, kissé hajlott hátú, jobbra-balra köszöngető alakja. De a visszaemlékezéseket olvasva, hallgatva a róla szóló, máig élő történeteket kétségtelenül egy nagytudású, széles látókörű, hiperaktív, szeretetre méltó, ugyanakkor különös ember képe bontakozik ki számomra. Mindenesetre kiváló elgondolás volt, hogy a község vezetése és a mágocsi lakosok a helytörténeti gyűjteményben méltó emléket állítottak neki.

Képek:

Felicián Atya, Neubauer József (1913-1998)

Apai nagyapja Magyarország első sodronygyárosa volt. Édesapja, **Neubauer József** 1910-ben vette feleségül Pánczél Balog Máriát. Házasságukból született 1913. november 8-án, második gyerekként. Édesapja az első világháborúban elesett. Édesanyja korai halálát követően kilenc évesen teljesen árvaságra jutott. 1920 és 1930 között **Debrecenben** végezte elemi és középiskolai tanulmányait, majd 1934-ben **Máriabesnyőn** a kapucinusoknál jelentkezett. Egy év próbaidő elteltével felvették a rendbe. A Szent Bonaventúra Hittudományi Főiskola elvégzése után 1941. június 29-én a budapesti kapucinus templomban szentelték pappá. A háború alatt két évig **Móron** dolgozott, mint polgári iskolai hittanár és cserkészvezető. 1943. július 27-én, **gróf Károlyi Imre** temetése napján érkezett **Nagymágocsra**. Egyházi feladatai mellett jelentékeny szerepet vállalt az ifjúság tanításában. Bekapcsolódott a **KALÁSZ** és a **KALOT** mozgalomba valamint az **Árpádtelepi Katolikus Kör** munkájába. 1944. október 6-án elhagyta **Mágocsot**, 1946-ben került vissza. 10-11 éves kora óta érdeklődött az eszperantó nyelv iránt. A debreceni eszperantisták támogatásával jutott el a **Cserkész Eszperantó Liga** hárshegyi táborába. Szenvedélyesen gyűjtötte a bélyegeket, rendszeresen tartott szakköröket az érdeklődők számára. Országosan elismert filatelistaként tartották számon. **Felicián atyát** leginkább a régészet érdekelte. Jónéhány leletbejelentés fűződik a nevéhez. Módszeresen rögzítette megfigyeléseit, a régészeti lelőhelyekről rendszeresen készített rajzokat, fényképeket. Figyelemmel kísérte a környéken folyó földmunkákat, melyeknek köszönhetően számos régészeti lelet került elő. **Felicián atya** jelentette elsőként a székutasi avar temetőt. A **Gödöllő-máriabesnyői Kapucinus Rendházban** hunyt el 1998. június 4-én.

Felhasznált irodalom

Dési József: *Felicián atya*. in: Blaskó Jánosné – Bodrits István szerk.: Nagymágocs. Fejezetek a község történetéből. 1. Nagymágocs, Nagyközségi Könyvtár, Nagymágocs, 1992, 53-59.

Dóczi Jusztina: *Száz éve született Felicián atya*. in: Nagymágocsi Hírmondó (2013) 6-7. sz. 12.

Molnár-Tamás Erika – Mészáros Judit – Varga Ferenc: „*Felicián atya*” c. *ünnepi műsor*. Elhangzott a Felicián atya születésének 100. évfordulóján rendezett ünnepségen. Nagymágocs, Petőfi Művelődési Központ, 2013.

Vörös Gabriella: *Felicián atya (1913-1998)* in: Móra Ferenc Múzeum Évkönyve: Studia Archaeologica IV. (1998). 303-304. Letölthető: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_CSON_EK_Sa_04/?query=SZO&pg=309&layout=s

Zomborinén Öze Edit: *Felicián atya ma is keresi a lelkeket*. Szakdolgozat. Szeged, Gál Ferenc Egyetem, Teológiai Kar, Hittanár-Nevelőtanár MA, Levelező szak, 2020. (Felicián atya életéről szóló bővebb szakirodalom a szakdolgozat bibliográfiájában található.)

¹Udvarvölgyi Zsolt: *Neubauer József Felicián, kapucinus szerzetes élete és tevékenysége*. in: Fehér Ágota – Mészáros László: „...In quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi” A nevelési értékek és a tudás szerepe a keresztény pedagógiában. Vác, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, 2018, 304-317.

Summary

Dr. Zsolt Udvarvölgyi, historian-sociologist, on Father Felicián. József Neubauer (1913-1998) was a Roman Catholic priest and Capuchin monk who was a pastor in Nagymágocs. In this publication, the researcher praises the exhibition of his life's work, which opened in 2003.